

Silvicultura franceză văzută prin prisma unei expoziții

Aurel Teușan

De la Lipsca la Soustons

Încă de pe timpul lui Sadoveanu, anume în urma poveștilor de la Hanu Ancuței, se știe că târgurile de mostre sunt surse de noutăți. Știm ce mult s-a minunat ciobanul de la Rarău, împreună cu ceilalți, aflând că, “în Germania cucoanele poartă pălărie, că berea e o leșie amară, că la Neamț și la Franțuz oamenii umblă cu o ticăloșie, numită tren ... Și că la nemți nici vorbă de “miel fript tâlhărește și tăvălit în mojdei...”. Se știe și concluzia ascultătorilor: “dacă-i așa, ei să rămână cu ale lor și noi cu țara Moldovei”.

Un punct de vedere, devenit imperativ în zilele noastre, adică într-o lume care-i pe cale să devină o apă și un pământ ... Numai că pentru a aprecia “Țara Moldovei”, trebuie să recunoaștem și altele.

Un principiu care, în materie de silvicultură înseamnă că pentru a aprecia gospodărirea de factură carpatină, trebuie să cunoaștem și altele, de exemplu pe cea de factură atlantică. Ne gândim în primul rând la Franța, în general, și la regiunea Aquitaine, în special. O ocazie binevenită de a ni le apropia a fost o expoziție, așa numita FOR-EXPO 2000, care a avut loc între 7 și 9 iunie 2000 la Soustons, în sud-vestul Franței (fig. 1). Presa de specialitate a prezentat-o

ca pe o imensă vitrină, în care este expusă întreaga silvicultură franceză, cu toate performanțele și particularitățile ei.

Devenită provincie romană (Aquitania) sub Augustus, apoi loc de popas pentru vizigoți, în evul mediu măr de discordie

Fig. 1. Regiunea Aquitaine

între englezi și francezi, regiunea a fost până după ultimul război mondial una dintre cele mai sărace ale Franței. În ultimii 50 de ani a cunoscut o evoluție economică (industrie, agricultură, viticultură, silvicultură, turism) prodigioasă. Regiunea, cu capitala Bordeaux, se întinde în sud până la Pirinei și este împărțită în departamentele: les Landes, la Gironde, la Dordogne, les Pyrénées Atlantiques și le Lot-et-Garonne. Asupra primului departament, les Landes, vom mai reveni.

Am profitat de o ocazie spre a arunca o privire în această vitrină, cu cei cca. 350 de expozanți, dintre care vreo 30 % din străinătate. Și ce am văzut ?

1. Preponderanța proprietății particulare la nivel național

Pădurea privată este un factor determinant în societatea și economia franceză. Un fapt care reiese și din tabelul 1.

În ceea ce privește speciile forestiere, în pădurea particulară franceză - ca și la stat - predomină foioasele, în primul rând stejarul și fagul. Regiunea Aquitaine face o excepție; acolo dețin rășinoasele partea leului (64 %), iar acesta este rezultatul unor împăduriri masive cu pin maritim. De altfel, regiunea deține primul loc în Franța și în ceea ce privește suprafața împădurită, aceasta atingând 41,1 %.

2. Pădurea particulară din Aquitaine: smulsă oceanului și devenită „ogor silvic”

Regiunea Aquitaine se deosebește de celelalte nu numai prin faptul că pădurea privată deține o suprafață care depășește cu mult media, anume 92 %. Mai există și alte

particularități. Se știe că omul, după căderea în păcat și izgonirea din rai s-a văzut pe un pământ inospitalier. Unii, pe coasta Atlanticului, în mijlocul unor mlaștini imense, mereu alimentate de ocean și invadate de nisipuri. Mai ales o parte din Aquitaine, așa numitul ținut “Landes de Gascogne” era mereu inundat. Numai o porțiune de cca. 200 ha mai era teren uscat și pădure. Ce era de făcut ? Conform blestemului, omul care s-a trezit acolo, a început să “sfințească locul”, între altele cu niște turme de oi. O altă sursă de venit era și rășina. Spre a-și mări sfera de activitate, a încercat să fixeze dunele, care-i ofereau adăpost de valurile oceanului. La început numai activități izolate, până la apariția lui Napoleon I. Cu perspicacitatea-i genială, împăratul a sesizat șansa de a câștiga o bătălie și contra oceanului. Printr-un decret din 1801, a dispus formarea unei comisii speciale, cu misiunea de a se ocupa de fixarea și plantarea dunelor. Împădurirea cu pin maritim (*Pinus pinaster* Ait.) a fost continuată sub Napoleon III. Produsul principal al pădurilor era rășina, recoltată până la vârsta de 80-90 ani. O colectă practică până în 1960, când a fost interzisă.

Rezultatul final al acțiunii descrise mai sus: un masiv păduros de pin maritim “dintr-o bucată”, cu o suprafață de 1 035 000 ha, cel mai întins din Europa. În ceea ce privește gospodărirea arboretelor de pin, se poate vorbi de un “ogor silvic”. După recolta lemnului, care este total mecanizată, se extrag cioatele rămase, terenul este arat, fertilizat, semănat sau plantat (regula: 1200-1600 puieți/ha). Anual se plantează peste 10 milioane de puieți, livrați de pepinierele din regiune (fig. 2). Toate lucrările sunt mecanizate. Obiectivul urmărit este o recoltă sub 50 de ani, actualmente aceasta are loc la 50-55 ani.

Într-un cuvânt: păduri în marea lor

Tablelul 1. Repartiția pădurilor de producție în funcție de proprietate

Proprietar	Suprafața (ha)	Procente	Nr. unităților de gestiune	Suprafața medie (ha)
Stat	1 415 000	10,2	1 536	921,00
Colectivități	2 251 000	16,2	14 992	150,00
Particulari	10 206 000	73,6	3 800 000	2,68

Fig. 2. Pepinierele din regiune sunt specializate în cultura pinului maritim și sunt în stare să livreze milioane și milioane de puiți. Acești sunt tratați în prealabil cu un repeelent contra daunelor cauzate de cervide

majoritate (92 %) particulare, bazate pe monoculturi complet mecanizate, axate pe producție și profit! În anul 1990 producția lemnoasă a fost de 8,3 milioane m³, dintre care 5 milioane lemn de lucru și 3,3 milioane lemn pentru necesitățile industriei, în primul rând celuloză. În sectorul pădure-industria lemnului erau înregistrate 4 415 întreprinderi.

3. Reușită sau eșec: o problemă de organizare și dragoste de pădure

Pădurile private sunt organizate pe regiuni. În total se disting 17 regiuni, fiecare cu un așa numit Centre Régional Propriété Privée (C.R.P.F.). Procentul de pădure deținut de proprietatea privată variază de la

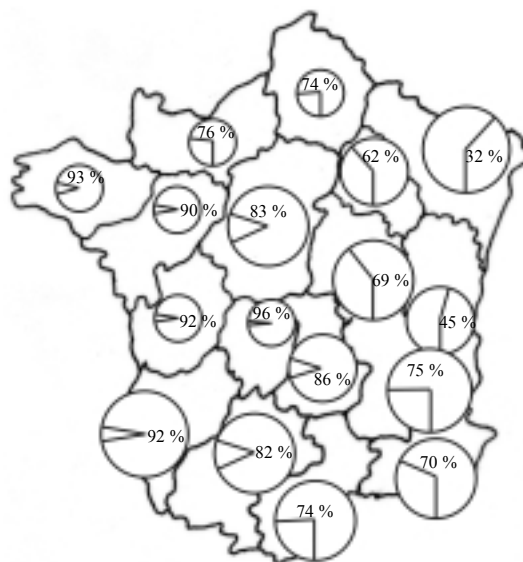

Fig. 3. Tabloul Centrelor Regionale și procentajului deținut de pădurea particulară în diferitele regiuni. Ceea ce bate la ochi este faptul că pădurea particulară predomină mai ales în vestul țării.

regiune la regiune.

Misiunea acestor Centre regionale constă în a formula și controla un plan de gestiune pentru proprietățile cu peste 25 ha pădure, a promova pe toate căile constituirea unor grupări particulare - de exemplu cooperative - puncte de sprijin tehnic, etc.

Un exemplu de organizare pentru Centrul Regional Aquitaine (în sânul căruia a avut loc expoziția): un președinte, un consiliu administrativ compus din 19 membri, un director, un director-adjunct, trei ingineri, opt tehnicieni, patru administratori. La aceștia se adaugă cca. 28 000 de salariați și 50 000 de silvicultori, care-și câștigă existența prin activități în filiera pădure - lemn - industria celulozei. Cifra de afaceri se ridică la 17 miliarde franci.

Activitatea personalului de la Centre a contribuit la mărirea suprafeței deținută de particulari pe întreg cuprinsul țării cu 2,9 milioane ha, în decurs de 50 de ani. Un program care se datorează în mare măsură și cercetărilor aplicate ale așa numitului Institut de Developpement Forestier, I.D.F.

Un alt fapt pe care ținem să-l subliniem este ceea ce francezul zice, "l'amour du rural pour son bois" adică dragostea sateanului pentru pădurea sa, de unde dorința de a o lăsa cel puțin intactă, dacă nu într-o stare și mai bună, urmașilor. Acum câteva luni, am participat la o reuniune pe teren a unei organizații, care întrunea diferiți proprietari de pădure particulară. Timpul nefavorabil, vânt și ploaie. Participanți de toate vârstele, unii octogenari, toți însă interesați să afle cum ar putea împăduri în mod optimal terenurile abandonate de agricultură.

3. Pădurea statului: de la Eaux et Forests la Office National des Forests

Reglementarea gospodăririi pădurilor are

o tradiție seculară în Franța. Prima ordonanță regală cunoscută datează din anul 1219. Actul de naștere al unui serviciu silvic (Maîtres des Eaux et Forests) a fost semnat de Philip cel Frumos în 1291. Urmează ordonanțele lui Colbert din 1669, deci sub Ludovic al XIV. După revoluția din 1789, domeniile regale și cele mănăstirești trec în proprietatea statului, fiind administrate, până după ultimul război mondial, de către așa numitul serviciu Eaux et Forests. La începutul anului 1966 are loc o reformă: gospodărirea pădurilor statului, a comunelor și a unor proprietăți colective supuse regimului silvic a fost încredințată unui stabiliment public, cu caracter industrial și comercial. E vorba de așa numitul Office National de Forests, pe scurt, ONF. Administrația silvică nu mai este numai administrație, ci totodată și întreprindere economică, cu buget propriu. Numai personalul și-a păstrat statutul de funcționar de stat. Așa că, în cadrul expoziției, funcționarii statului au stat cot la cot cu reprezentanții tuturor celorlalte întreprinderi axate pe profit. Care a fost motivul acestei reorganizări a administrației silvice? Între altele, și ... sărăcia. Un inginer silvic, acum pensionar, relatează: „La ocolul silvic Thonon, personalul trebuia să-și împartă singura mașină de scris. Toate drumurile se făceau fie pe jos, fie cu vreo ocazie, ocolul nu dispunea de un mijloc de deplasare. Secretarul își adusesse mobila necesară de acasă. Focul se aprindea cu hârtia din arhivă ...”

Se vede că la un moment dat, unii din cadrul personalul forestier au devenit conștienți că sunt slujitorii unui bun care, pe lângă că trebuie conservat, poate fi și exploatat. Însă de data aceasta pe cont propriu. Tranziția nu a fost floare la ureche. Însă dragostea de pădure și interesul de a-i servi și în noile împrejurări a învins. Inginerul citat mai sus descrie primii ani ai

ONF-ului ca o epocă de o “creativitate fantastică”!

În anul constituirii, deci în 1966, sus numitul Stabiliment public a fost însărcinat cu gestiunea a 1 440 000 ha din pădurile statului, denumite “păduri domeniiale” și 2 412 000 ha păduri comunale sau ale unor colectivități supuse regimului silvic. După 25 de ani, în 1991, ONF-ul dispunea de 1 741 848 ha păduri domeniiale și 2 605 786 ha păduri comunale. Varietatea și întinderea masivelor păduroase gospodărite de stat este remarcabilă. Să menționăm câteva în continuare. Codrii faimoși de stejar și fag, ca de exemplu pădurea domeniială *Foret d'Orleans*, fost domeniu regal de vânătoare, cu 30 000 ha și *Foret de Tronçais*, cu cca. 10 000 ha. Ultima este una dintre cele mai frumoase păduri de stejar din Europa, născută din porunca lui Ludovic al XIV-lea, cu scopul de a dispune oricând de lemn (cu alte cuvinte: silvicultură durabilă) pentru construcții navale. La moștenirea din evul-mediu se adaugă și o mare parte din pădurile comunale, cu menirea de a livra lemn de foc. Conversiunea acestora în codru grădinarit este în curs. Pădurile situate în munți, multe cu funcții protective, din care renumite sunt și pădurile naturale din regiunea Jura (*La Joux*), din sânul cărora studenții facultății de silvicultură din Nancy au privilegiul de a alege “bradul președinte”, datină de care ne-am ocupat în altă parte³. Notăm păduri ... fără arbori. E vorba de versanți stâncoși de munte, de dune, de pășuni, etc., în total cca. 580 000 ha. Multe dintre acestea necesită lucrări speciale de întreținere. În acest context ținem să menționăm și un serviciu special, așa numitul R.T.M. (*Restauration Terrain Montagne*). Amintim și pădurile din apropierea Mediteranei, dispersate în 14 departamente, suprafața lor cuprinzând cam 25 % din totalul suprafețelor împădurite, pădurile

periurbane, în total 169 păduri situate la mai puțin de 30 km de câte un oraș cu peste 50 000 locuitori - se înțelege la sine că în acestea se ia în considerare și rolul social-recreativ al pădurii, pădurile litoralului atlantic, constituite în marea lor majoritate din pin maritim, pădurile tropicale - să nu uităm că Franța mai posedă teritorii și “peste mare” (*departements d'Outre mer*), între altele insulele Reunion, Martinique, Guadeloupa. În ultima se află și un parc național.

Și cercetarea ? Investigațiile de natură pur științifică sunt de resortul Institutului Național de Cercetări Agricole (*Institut National de Recherches Agricoles, INRA*), cu o centrală la Paris și filiale la Nancy, Bordeaux, Orleans și Avignon. În domeniul cercetărilor aplicate activează: (a) CEMAGREF (*Centre National du Machinisme Agricole, du Genie Rural, des Eaux et des Forets*), cu subdiviziuni în Nogent-sur-Vernisson, Aix-en-Provence și Riom, (b) AFOCEL (*Association Foret-Cellulose, specializată în domeniul celulozei*), (c) diferite *Centres Techniques Interrégionaux*. Toate aceste instituții și organizații cooperează între ele și își împart atribuțiile.

Personalul silvic se împarte în salariați (lucrător simplu, lucrător calificat, conducător de mașini de exploatare) și funcționari (agenți, tehnicieni, ingineri) și numără cca. 13 000 de angajați, care activează pe trei plafoane, și anume: minister (*Ministere de l'Agriculture et de la Peche, Ministere de l'Aménagement du Territoire et de l'Environnement*), regiune (*Directions Régionales de l'Office National des Forets*), departament (*Divisions de l'ONF, Services Departementaux*).

Misiunile esențiale ale slujitorilor pădurilor statului constau în a proteja patrimoniul forestier și a-i asigura valorificarea economică, biologică și peisagistic-turis-

tică, ținând cont de imperativul unei gestiuni durabile pe baza unui plan de amenajament. Să dăm câteva detalii.

Economie. Volumul masei lemnoase oferit spre vânzare a suferit în cursul anilor anumite fluctuații, s-a mărit totuși de la cca. 10 milioane m³ în 1966, la cca. 14 milioane m³ în 1993. De reținut: experiența a dovedit că succesul în producție nu poate fi valorificat pe deplin, decât în cooperare cu o industrie adecvată de prelucrare a lemnului, altfel recolta anuală de lemn rămâne în mod regulat sub posibilități, de unde un spor al volumului de lemn pe picior. Acesta este apreciat la 1,9 miliarde m³. La nivel național recolta totală de producție biologică comercializată este de 35 milioane m³.

Biologie. Aici sunt incluse (a) pădurile cu funcții de protecție, supuse unor reguli speciale (interzicerea tăierilor rase, accesul publicului reglementat etc.). Ele cuprind 80 000 ha și sunt localizate în primul rând în zonele de munte, de-a lungul litoralului etc., (b) rezervațiile biologice, obiectivul lor fiind conservarea unor specii animale și vegetale de importanță deosebită. Acestea se împart în 24 rezervații biologice integrale și 122 rezervații dirijate. Suprafața totală este de 157 500 ha, inclusiv teritoriile d'Outre-Mer.

Recreație, turism. Se știe că pădurea este locul privilegiat pentru recreație, des-

tindere, contemplație, înfrățire cu flora și cu fauna, pentru turism. Personalului forestier îi revine sarcina de a împăca și capra, și varza. O dilemă bine cunoscută. La dispoziția publicului stau momentan următoarele amenajări: (a) 8 000 km piste pentru biciclete, (b) 9 000 km piste de călărit, (c) 11 000 km cărări de drumeție, (d) 500 km piste de ski fond.

4. Silvicultura franceză înainte de uragane în câteva cifre

Suprafața împădurită: 14 650 000 ha, în procente 25,8 %. Volumul masei lemnoase pe picior: 2 033 999 948 m³. Suprafața, volumul și creșterile anuale în funcție de specii forestiere – în tabelul de mai jos.

Exploatare. Recolta totală (cu scoarță), comercializată în anul 1998 - 37,3 milioane, din care: lemn de lucru 22,9 milioane m³, lemn pentru industrie (în special celuloză) 11,6 milioane m³, lemn de foc 2,8 milioane m³.

5. Pădure de stat (domenială) sau particulară, uraganele n-au cruțat nici una, nici alta

În decembrie 1999 Europa Apuseană - mai ales Franța și Germania - a fost bântuită

Tab. 2. Specii forestiere

Specia forestieră	Suprafață (mii/ha)	Procent	Volum (m ³)	Producția m ³ /ha/an
Stejari	4245	31,1	155	5,6
Fagi	1292	9,5	195	6,2
Castani	485	3,6	129	6,3
Alte foioase	2632	19,1	86	4,0
Total foioase	8654	63,3	138	5,3
Brad/molid	1395	10,2	242	11,4
Pin maritim	1369	10,0	148	8,8
Alte specii pin	1771	13,0	126	5,3
Douglas	333	2,4	131	12,0
Total rășinoase	5009	36,7	165	8,4

Fig. 4. Aspect din lanțul muntos Vosges, din apropierea frontierei cu Germania. Pornit de pe coasta Atlanticului cu o viteză în jur de 100 km/h, uraganul aproape că și-a dublat energia pe parcurs.

Fig. 5. Degajarea grabnică a suprafețelor răvășite de vânt și scoaterea lemnului pe piață a avut urmări fatale: prețurile au scăzut până la jumătate. Din lipsă de mijloace, reîmpădurirea stagnează.

de două uragane. Primul, la 26 decembrie, s-a deplasat pe o bandă de aproximativ 150 km lățime de la apus spre răsărit, cam de-a lungul paralelei de 45 grade. Este vorba de așa numitul Lothar. O zi mai târziu a urmat altul, mai către sud. Mai ales Lothar a făcut ravagii. Pornit ds pe coasta Atlanticului, nu s-a domolit decât în Austria. În ocolul silvic german Lahr de pe dreapta Rhinului a culcat

la pământ posibilitatea următorilor 15 ani, ceea ce nu-i de mirare la o viteză care, pe alocuri, a depășit 200 km/h. În Franța au căzut victimă uraganului (desrădăcinări, rupturi) cca. 144 milioane m³, marea majoritate în pădurile particulare. Doborâturile (fig. 4) corespund - la nivel național - la cca. 7 până la 8 % din volumul masei lemnoase pe picior. Suprafața de reîmpădurit (fig. 5)

este apreciată la vreo 600 000 ha. Un expert forestier dezolat spunea: “în două nopți silvicultura franceză a pierdut tot ce a câștigat în zece ani, anume vreo 500 000 ha” (statul plantează anual cca. 60 000 ha).

Confrunțați cu acest cataclism, mulți se întreabă dacă este vorba de un fenomen secular, multiseclar sau chiar milenar. În căutarea unui răspuns, s-a răsfoit în arhivele administrației silvice, ținute la zi din 1824, unde nu s-au găsit dovezi asupra unor evenimente asemănătoare. Totodată, s-a precizat că o comparație obiectivă nu este posibilă, dat fiind structura diferită a arboretelor din trecut (lemn de foc) și din zilele noastre (lemn de calitate). Totuși, geograful André Doll, autorul unui studiu de specialitate, apărut sub titlul “Histoire des grandes tempestes dans les forêts d’Europe occidentale” crede a fi descoperit o tendință de agravare crescândă a cataclismelor eoliene în ultimii 25 de ani, aceasta atât în ceea ce privește frecvența, cât și intensitatea. În acest context, ținem să menționăm și faptul că pentru experții în materie de ecosisteme, uraganele, incendiile și alte cataclisme naturale sunt factorii inerenti dinamicii ecosistemelor forestiere.

În ceea ce privește reconstituirea pădurilor sinistrate, statul a elaborat un plan național pentru următorii 10 ani. În afara de aceasta, în bugetul anului 2000 sunt prevăzute în plus 2 miliarde de franci.

6. Reconstruirea arboretelor: treaba silvicultorului sau voia Domnului ?

O întrebare, care preocupă silvicultorii germani, încă de acum zece ani. Se știe că și în primele luni ale anului 1990, vestul Europei a fost bătut de două uragane, pe nume Vivien și Wiebke, cărora le-au căzut pradă și aproape 200 de vieți omenești,

numai în Franța înregistrându-se 81 de morți. Volumul doborâturilor din apusul Europei s-a ridicat la 115 milioane m³, dintre care 70 de milioane numai în Germania. După cum era de așteptat, daunele cele mai grave au fost înregistrate în arboretele echine de molid, rezultatul unei silviculturi orientată spre un maximum de producție, deci pe profit. După primul șoc, germanii și-au zis “Tot răul spre bine ! Iată o ocazie de a pune bazele unei silviculturi de natură ecologică, favorizând regenerarea naturală”.

Acest punct de vedere începe să fie împărtășit și de mulți francezi. Un magazin literar din Strasbourg scrie: “Uraganul din 26 decembrie 1999 este o ocazie binevenită de a pune capăt anumitor practici silviculturale”; cu alte cuvinte, o pledoarie în favoarea așa numitei silviculturi “proche de la nature”, preconizată de baronul Brice de Turckheim, respectiv asociația “Pro Silva Europa”. O orientare care-i greu de conceput în cazul “ogoarelor silvice” din Aquitania. Pentru orice eventualitate, sus-numitul Institut de Developpement Forestier a elaborat un îndreptar, din care rezultă că proprietarii pădurilor sinistrate au de ales între următoarele soluții: (a) plantație, (b) regenerare naturală, o combinație între (a) și (b) și (d) a sta cu brațele încrucișate.

În realitate, imediat după catastrofă, toți factorii de decizie erau de acord: nu poate fi vorba decât de o singură soluție, și anume reîmpădurirea fără întârziere! Hotărât, făcut!

Toate brațele și mașinile au fost mobilizate în vederea degajării terenului, extragerea cioatelor și operațiile premergătoare plantațiilor. Aceste lucrări au fost favorizate și de-un prim ajutor financiar, oferit de stat în primele luni. Nu-i deci de mirare că și mulți expozanți au profitat de ocazie, spre a prezenta publicului mașini și mai “năzdrăvane”, mașini care fărâmițează

ciocățele într-o clipită, ușurând elaborarea terenului și plantațiile mecanizate.

Din convorbirile pe care le-am avut cu cei loviți de soartă, a reieșit că primul ajutor financiar era de mult complet epuizat și că diferitele organizații interveniseră la cei în drept, pentru o nouă subvenție. Ministrul agriculturii, Jean Glavany, își anunțase vizita în faza finală și era așteptat cu multă nerăbdare ...

Spartul târgului a avut loc în condiții neprevăzute și totodată decepționante pentru toți participanții. Ministrul a sosit în ultima clipă, însă ... cu mâinele goale. Unul dintre argumentele invocate a fost acela că nici guvernul german nu s-a grăbit să-și deschidă punga pentru cei păgubiți de uragane (dovadă de solidaritate în sânul apropierii germano-franceze). Afară de aceasta, proprietarul unei păduri nu are decât să și-o asigure ... Odată cu ministrul a coborât de pe Pirinei și un ciclon, care a întors pe dos corturile expozanților, inundând totodată și terenul. Nu se poate spune, cum și pe unde și-a căutat fiecare scăparea.

Bibliografie

- Arborescences, numero special, 1966- 1991. Office National des Forets, Paris 1991. - La Foret en Aquitaine. Aquitaine, nr. 76, fevrier 1993.
- Forets en Poche, Office National de Forets, Ministère de l'Agriculture et de la Pêche. - Afocel-Memento 2000.
- La Foret française 1999. Inventaire forestier national. Château de Barres, 45290 Nogent-sur Vernisson.
- Arborescences, nr. 84 - mars/avril 2000. Office National des Forets.

Note

¹ Teușan, A., Franța: Proprietățile silvice particulare și publice în lumina unui interviu (sub tipar).

² Roger Frances: 25 ans a l'ONF. Arborescences, numero special: 80.

³ Teușan, A., Bradul alb: din munții Bucovinei în Pădurea Neagră. Bucovina Forestieră 1/1995.

Autorul: dr. rer. nat. Aurel Teușan a activat în cadrul firmei Forstchemie GmbH din Ettenheim - Germania. Poate fi contactat prin intermediul redacției.